

OFFICIAL PRESS RELEASE

1 Mē 2017

Tu'utu'uni ki he Fokotu'utu'u Ngāue Fakapa'anga

Na'e tali 'e he Poate 'a e kau Talēkita 'a e Pangikē Pule Fakafonua 'o Tonga' ke kei hokohoko atu ai pē 'a e ngaahi tu'utu'uni fakangāue lolotonga', hili ia 'enau fakataha na'e fakahoko 'i he 'aho 27 'o 'Epeleli 2017. 'Oku fakataumu'a eni ke ne faka'ai'ai mo pātoloaki 'a e ngaahi ngāue faka'ekonōmika 'a e fonua'. Ko e ngaahi tu'utu'uni fakangāue lolotonga 'eni;

- a. Ke kei hoko atu pē 'a e 'ikai ha totongi tupu (interest) 'i he ngaahi 'akauni pa'anga ngāue 'a e ngaahi pangikē (Exchange Settlement Account) 'oku fakahū 'i he Pangikē Pule' (zero interest rate policy);
- e. Ke 'oua 'e toe ma'ulalo hifo he pēseti 'e 80 'a e lahi e pa'anga 'oku nō atu 'e he ngaahi pangikē 'o fakahoa ki he lahi 'o e fakahū pa'anga 'oku nau ma'u' (loan/deposit ratio) 'i he a'u ki Sune 2017;
- f. Ke tauhi 'a e lahi 'o e pa'anga 'a e ngaahi pangikē fakakomēsiale', 'a ia 'oku tu'utu'uni fakalao ke tauhi 'i he Pangikē Pule' (Statutory Reserve Deposit) 'i he pēseti 'e 10 'o kamata 'i Siulai 2017; pea
- h. Ke tu'uma'u pē 'a e hikihi e totongi 'o e ngaahi koloa' 'i he pēseti 'e 5 ki he ta'u.

Na'e fakahā 'e he Kōvana le'ole'o 'o e Pangikē Pule', Jessie Cocker, na'e kake 'a e ngaahi ngāue faka'ekonōmika fakalotofonua' 'i Fepueli hili ia 'ene tupu māmalie 'i he māhina kuo'osi', 'a ia 'oku tatau pē eni mo e ngaahi ta'u kuo maliu atu'. Ko e kake ko 'eni' na'e tokoni'i ia he toe fakalalaka ange 'a e sekitoa ngoue', hokohoko atu ai pē mo e ngaahi ngāue langa 'oku lolotonga fakahoko' pea pehē ki he tupu 'a e sekitoa fefakatau'aki'. Kaekehe, na'e 'i ai foki 'a e holo 'i he pa'anga talifaki 'i muli' (foreign reserves) 'o makatu'unga ia mei he fe'amokaki 'i he tu'unga fakalūkufua 'o e fe'ave'aki pa'anga ki muli' (Overseas Exchange Transactions). 'Oku fe'unga 'a e tu'unga lolotonga 'o e pa'anga talifaki' pea mo e māhina 'e 7.1 'o e koloa hū mai mei muli'¹ (import), 'a ia 'oku kei mā'olunga pē eni 'i he tu'unga ma'ulalo taha 'oku fiema'u 'e he Pangikē Pule', 'a ia ko e māhina 'e 3 ki he 4 'o e koloa hū mai mei muli'. Na'e tupu lahi 'aupito 'a e hikihi 'i he totongi koloa fakata'u', 'a ia na'e a'u ki he pēseti 'e 8.9 'i Fepueli 2017. Na'e makatu'unga eni mei he tupu pēseti 'e 10.5 'a e totongi 'o e koloa hū mai, 'o fakatupunga ia mei he ngaahi totongi tute fo'ou na'e kamata 'i Siulai 2016. Na'e toe tupu foki mo e totongi koloa fakalotofonua' 'aki 'a e pēseti 'e 6.8 'o makatu'unga ia mei he si'isi' ange 'a e kava-Tonga' pea pehē ki he lahi e feliliuaki e totongi 'o e me'akai fakalotofonua'.

'Oku kei 'i he tu'unga lelei pē 'a e fai fatongia 'a e ngaahi pangikē fakakomēsiale' pea toe mālohi ange 'enau sino'i pa'anga tefito', 'o makatu'unga mei he fakafiemālie 'a 'enau ngaahi tupu' (profitability) pea pehē ki hono kei mapule'i ai pē 'a e ngaahi nō palopalema 'i ha tu'unga ma'ulalo pē. Na'e fenāpasi 'a e holo 'a e pa'anga tipōsiti' 'i Fepueli pea mo e holo 'i he pa'anga talifaki 'i muli' kae pehē ki he hulu 'i he koloa fakalotofonua'. 'Oku kei ma'ulalo pē 'a e tu'unga 'oku 'i ai 'a e ngaahi nō 'i hono fakahoa ki he lahi 'o e ngaahi fakahū pa'anga', 'i he tu'unga ma'ulalo taha kuo tu'utu'uni 'e he Pangikē Pule', 'a ia ko e pēseti 'e 80. 'Oku hā mahino mai heni 'a e kei toe lahi pē 'a e pa'anga ngāue 'a e ngaahi pangikē pea kei lahi pe mo e faingamālie ke toe fakalahi 'a e ngaahi nō 'oku tuku atu 'e he ngaahi pangikē.

¹ Na'e fakahoko 'a e liliu ki he founa hono fika'i eni', ke fakakau 'a hono hū mai 'a e koloa' pea mo e ngaahi sēvesi mei muli'. Ko e founa ne ngāue'aki 'i he ngaahi lipooti kimu'a ne fakakau pē 'a hono hū mai 'a e koloa 'ata'atā pē.

'Oku kei fakafuofua pē 'e he Pangikē Pule' 'e mālohi 'a e tupu faka'ekonōmika fakalotofonua' 'i he kaha'u'. Ko e pa'anga talifaki 'i muli' 'oku fakafuofua 'e kei 'i he tu'unga fakafiemālie pē. 'Oku makatu'unga eni mei he fakafuofua 'e kei 'i he tu'unga ma'olunga ai pē 'a e ngaahi talafi pa'anga mei muli' pea pehē ki he pa'anga tokoni mei he ngaahi hoa ngāue langa fakalalakaka', 'a ia 'e ala holo eni mei he fakafuofua 'e toe lahi ange mo e totongi 'o e koloa hū mai mei muli'. 'Oku toe fakafuofua 'e kei hokohoko atu ai pē 'a e hikihiki 'i he totongi koloa' 'i he kaha'u vave mai', 'o makatu'unga mei he ngaahi totongi tute fo'ou ne fakahoko 'i Siulai 2016, pea ke toki holo ki he tu'unga fe'unga kuo tāketi 'e he Pangikē Pule' 'i he ta'u fakapa'anga 2017/18 'a ia ko e pēseti 'e 5.

'I he fakamā'opo'opo 'a e Kōvana le'ole'o' 'oku ne pehē, 'e kei hokohoko atu ai pē 'a e tokanga 'a e Pangikē Pulé ki hono siofi mo muimui'i ofi e ngaahi fakalalakaka faka'ekonōmika fakalotofonua' mo tu'apule'angá, mo tu'u mateuteu ke liliu 'a e ngaahi fokotu'utu'u ngāue fakapa'angá lolotonga 'o ka fiema'u ki hono tauhi e sisitemi fakapa'anga ke malu mo lelei 'o tokoni ki he tupu faka'ekonomika 'a e fonua'.

Ki ha ngaahi fakamatala fakaikiiki, kātaki 'o fetu'utaki ki he:

Va'a 'Ekonōmika

Telefoni: (676) 24 057

Fax: (676) 24201

Meili 'Elekitolōnika: nrbt@reservebank.to